

**Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kolleci**

"Bələdiyyə iqtisadiyyatı"

fənninin

PROQRAMI

040410- "Bələdiyyə təsərrüfatının təşkili"

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı
İdarəetmə və Texnologiya Kollecinin Metodiki
şurasının 15 sentyabr 2017-ci il tarixli iclasının
qərarı ilə təsdiq edilmişdir.

(Protokol № 1)

Bakı 2017

Tərtib etdi:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Rüstəmovə Solmaz Talış

Redaktor:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

Zeynalova Reyhan Feyruz

Rəy verənlər:

Bakı İdarəetmə və Texnologiya
Kollecinin ixtisas müəllimi

1. Nuriyeva Nabat Məhyəddin

Azərbaycan Memarlıq və
İnşaat Universitetinin “ Xidmət
sahələrinin iqtisadiyyatı və
menecment ” kafedrasının
dosenti, i.ü.f.d.

2. Elşad Yusifov Məsim

İZAHAT VƏRƏQİ

İnkişaf etmiş ölkələr yerli özünüidarə sistemi çoxdan seçmiş və bu sahədə böyük irəliləyişlərə nail olmuşdur. Bələdiyyələr onların hakimiyyət strukturunda əhəmiyyətli yer tutur. Yerli özünüidarə qurumları yerlərdə əhalinin ehtiyaclarını daha dərindən bildikləri üçün onların üzərinə kommunal- təsərrüfat, sanitariya, ticarət, kommunikasiya və s. problemləri həll etmək məsələləri qoyulmuşdur.

Yerli özünüidarələrin möhkəm iqtisadi bazasının mövcudluğu onların fəaliyyətinin səmərəliliyini artıraraq bələdiyyə ərazilərində əhalinin həyat tərzinin səviyyəsinin yüksəlməsinə gətirir. Bələdiyyə iqtisadiyyatı - həmin ərazidə olan əhaliyə xidmətlər göstərən iqtisadiyyatdır. Bu iqtisadiyyatın fəaliyyət predmeti bələdiyyə xidmətləri göstərmək üçün ərazinin mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün iqtisadi resursların cəlb olunması və səmərəli istifadəsindən ibarətdir.

Bələdiyyələrin iqtisadi siyasəti prinsipcə dövlətin iqtisadi siyasətinin kiçildilmiş modeli olub, hakimiyyətin hər iki əsas funksiyasını - təsərrüfatçılıq və tənzimləmə funksiyalarını özündə əks etdirir. Bələdiyyələr üçün bu funksiyalardan ən başlıcası təsərrüfatçılıq funksiyasıdır ki, bu da əsasən bütün bələdiyyə infrastrukturunun fasiləsiz fəaliyyətinin təmin olunmasından və yerli təsərrüfatda tənzimləyici təsirlərin göstərilməsindən ibarətdir. Bələdiyyə iqtisadiyyatı tədrisində məqsəd Azərbaycan Respublikası konstitusiyasına uyğun olaraq bələdiyyələrin yaradılması prinsiplərini, yerli özünüidarənin hüququ, iqtisadi və maliyyə əsaslarını, dünya ölkələrinin təcrübəsini tələbələrə çatdırmaqdır. Proqram 120 saat həcmində (60 saat mühazirə,60 saat seminar) hazırlanmışdır.

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN PAYLANMASI

№	Mövzuların adları	Mühazirə	Seminar
Bölmə 1. Bələdiyyə iqtisadiyyatının mahiyyəti			
1.1	Bələdiyyə iqtisadiyyatı anlayışı	2	2
1.2	Vətəndaşların yerli özünüidarədə iştirakı	2	2
1.3	Bələdiyyələrin əsas iqtisadi funksiyaları	2	2
1.4	Azərbaycanda bələdiyyələşmənin özəllikləri	2	2
Bölmə 2. Bələdiyyə mülkiyyəti			
2.1	Bələdiyyə mülkiyyətinin iqtisadi məzmunu	2	2
2.2	Bələdiyyə mülkiyyətinin təzahürü xüsusiyyətləri	2	2
2.3	Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə olunması	2	2
2.4	Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə olunmasının beynəlxalq təcrübəsi	2	2
Bölmə 3. Bələdiyyə maliyyə sistemi			
3.1	Bələdiyyə maliyyəsi	2	2
3.2	Bələdiyyənin maliyyə resurslarının təsnifatı	2	2
Bölmə 4. Bələdiyyə qurumlarına dövlət maliyyə dəstəyi			
4.1	Bələdiyyələrə maliyyə dəstəyi	2	2
4.2	Dövlət büdcəsindən regionlara subvensiyalar	2	2
Bölmə 5. Dövlət və bələdiyyə büdcə-maliyyə nəzarəti			
5.1	Bələdiyyəyə maliyyə nəzarəti	2	2
5.2	Maliyyə nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanları	2	2
Bölmə 6. Büdcə sistemi			
6.1	Mövzu Büdcə anlayışı və büdcə prosesinin təsnifatı	2	2
6.2	Mövzu Yerli büdcə layihəsinin tərtibi	2	2
6.3	Mövzu Yerli büdcənin gəlirləri və xərcləri	2	2
6.4	Mövzu Bələdiyyə qurumlarının sosial-iqtisadi inkişafında yerli büdcələrin rolu	2	2
Bölmə 7. Bələdiyyələrin vergi sistemi			
7.1	Vergilərin mahiyyəti və funksiyaları	2	2
7.2	Vergilərin növləri	2	2
7.3	Büdcənin qeyri-vergi gəlirləri	2	2
7.4	Bələdiyyənin vergi xidməti orqanları	2	2

Bölmə 8. Dövlət və bələdiyyə borcları			
8.1	Dövlət və bələdiyyə borclarının iqtisadi məzmunu	2	2
8.2	Dövlət borcuna və öhdəliklərinə xitam verilməsi qaydası	2	2
Bölmə 9. Sahibkarlıq fəaliyyəti			
9.1	Sahibkarlıq fəaliyyətinin iqtisadi məzmunu	2	2
9.2	Kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf proqramı	2	2
9.3	Sahibkarlıq və özəlləşdirmə	2	2
9.4	Sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi	2	2
Bölmə 10. Dövlət və bələdiyyə təşkilatlarında menecment			
10.1	Bələdiyyə menecmenti	2	2
10.2	Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi	2	2
Cəmi: 120 saat			

MÖVZULAR VƏ ONLARIN İZAHİ

Bölmə 1. Bələdiyyə iqtisadiyyatının mahiyyəti

Mövzu 1.1 Bələdiyyə iqtisadiyyatı anlayışı - 4 saat

Fənnin məzmunu. Bələdiyyə iqtisadiyyatının fəaliyyət predmeti. Bələdiyyələrin yaranma tarixi. Bələdiyyələrin yaranması zəruriliyi. Yeni iqtisadi sistemvə onun mahiyyəti.

Mövzu 1.2 Vətəndaşların yerli özünüidarədə iştirakı - 4 saat

Bələdiyyələrə aid ərazilərdə yaşayan vətəndaşların səsverməsi. ərazilərdə bələdiyyələrin yaradılması. Bələdiyyələrin səlahiyyətləri və vəzifələri. Bələdiyyə üzvlərinin səlahiyyətlərinin tanınması. Qanunla müəyyən edilmiş hallarda səlahiyyətlərinin itirilməsi və səlahiyyətlərinə xitam verilməsi.

Mövzu 1.3 Bələdiyyələrin əsas iqtisadi funksiyaları - 4 saat

Yerli özünüidarənin iqtisadi əsasları. Bələdiyyə əhalisinin iqtisadi maraqları. Bələdiyyə müəssisələrinin yaradılması. Müəssisənin yaradılması və ləğvi qaydaları. Məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlər.

Mövzu 1.4 Azərbaycanda bələdiyyələşmənin özəllikləri - 4 saat

Bələdiyyələrin yaradılması zəruriliyi. Azərbaycanda yerli özünüidarəetmənin formaları. Bələdiyyələrin iqtisadi siyasəti dövlətin iqtisadi siyasətinin tərkib hissəsidir. Yerli özünüidarəetmənin təşkili modelləri.

Bölmə 2. Bələdiyyə mülkiyyəti

Mövzu 2.1 Bələdiyyə mülkiyyətinin iqtisadi məzmunu - 4 saat

Bələdiyyənin mülkiyyəti haqqında ümumi anlayış. Bələdiyyənin daşınar və daşınmaz əmlakı. Bələdiyyə mülkiyyətinin formalaşması. Bələdiyyə mülkiyyətinin obyekt və subyektləri.

Mövzu 2.2 Bələdiyyə mülkiyyətinin təzahürü xüsusiyyətləri - 4 saat

Bələdiyyə mülkiyyəti əmlak-təsərrüfat kompleksi kimi. Məcburi və könüllü bələdiyyələşmə. Bələdiyyə mülkiyyətinin funksiyaları, iqtisadi, sosial və idarəetmə.

Mövzu 2.3 Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə olunması - 4 saat

Mülkiyyətin idarə olunma sisteminin inkişafı. İdarəetmə sisteminin qurulması. Bələdiyyə mülkiyyətinin qiymətləndirilməsi. Məcburi qaydada müstəqil qiymətləndirmə. Bələdiyyə mülkiyyətinin qiymətləndirilmiş dəyəri.

Mövzu 2.4 Bələdiyyə mülkiyyətinin idarə olunmasının beynəlxalq təcrübəsi - 4 saat

Qərbi Avropada (B.Britaniya, Fransa, Almaniya, Norveç, İsveç və s) bələdiyyələrin təcrübəsi. Kanada, ABŞ və Avstraliyada bələdiyyələrin təcrübəsi. Dövlət əmlakının bələdiyyələrə verilməsi qaydası və müddəti. Bələdiyyə mülkiyyətinə verilə bilən müəssisə və obyektlər, qeyri-yaşayış sahələri, daşınmaz dövlət əmlakının bələdiyyə mülkiyyətinə verilməsi.

Bölmə 3. Bələdiyyə maliyyə sistemi

Mövzu 3.1 Bələdiyyə maliyyəsi - 4 saat

Maliyyənin mahiyyəti. Yeri maliyyə və onun tərkibi. Bələdiyyə maliyyəsi. Bələdiyyə maliyyə ehtiyatları. Maliyyə bazarının formalaşması. Maliyyənin funksiyaları:

- Bölgü
- Nəzarət.

Mövzu 3.2 Bələdiyyənin maliyyə resurslarının təsnifatı - 4 saat

- Yerli bedcə vəsaitləri
- Bələdiyyənin büdcədən kənar fondları
- Bələdiyyəyə məxsus dövlət və bələdiyyə qiymətli kağızları.

Bələdiyyələrin maliyyələşdirmə mənbələri. Yerli özünüidarə orqanlarının maliyyə vəsaitləri. Yerli rüsum və vergilərin mahiyyəti

Bölmə 4. Bələdiyyə qurumlarına dövlət maliyyə dəstəyi

Mövzu 4.1 Bələdiyyələrə maliyyə dəstəyi - 4 saat

Azərbaycan Respublikasında büdcələrarası münasibətlərin mahiyyəti və təşkili prinsipləri. Büdcələrin xüsusi gəlirləri. Büdcələrin tənzimləyici gəlirləri.

Azərbaycan Respublikası subyektlərinə dövlət büdcəsindən maliyyə dəstəyinin formaları:

- Dotasiya
- Subsidiya
- Subvensiya
- Budcə ssudaları

Mövzu 4.2 Dövlət büdcəsindən regionlara subvensiyalar - 4 saat

Subvensiya və onun mahiyyəti. Subvensiyaların verilməsi qaydası.

–Cari subvensiya

-Məqsədli investisiya subvensiya.

Büdcə krediti (ssudası), onun formaları və xüsusisyyətləri:

- Daxili büdcə krediti

- Xarici dövlət krediti

- Dövlət maliyyə krediti

- Dövlət ixrac krediti

Bölmə 5 . Dövlət və bələdiyyə büdcə-maliyyə nəzarəti

Mövzu 5.1 Bələdiyyəyə maliyyə nəzarəti - 4 saat

Maliyyə nəzarəti anlayışı, onun təyinatı və növləri:

- Maliyyə nəzarəti

- Büdcə-maliyyə nəzarəti

- Vergi nəzarəti

- Gömrük nəzarəti

- Valyuta nəzarəti

- İdarə daxili maliyyə nəzarəti.

Büdcə-maliyyə nəzarətinin forma və metodları:

- Qabaqcadan nəzarət-pul vəsaitlərinin yaradılması, bölgüsü və istifadəsi.

- Cari nəzarət-pul bağışlamaları, maliyyə əməliyyatları və ssuda verilməsi.

- Sonrakı maliyyə nəzarəti – maliyyə əməliyyatı başa çatdıqdan sonrakı hesabat və maliyyə sənədlərinin təhlil və təftişi.

Mövzu 5.2 Maliyyə nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanları - 4 saat

Büdcə sferasında maliyyə nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanları və onların səlahiyyətləri.

- Büdcəni icra edən orqanlardan büdcənin icrası haqqında operativ məlumat almağı

- Büdcənin icrası haqqında hesabatı təsdiq etmək (təsdiq etməmək)

- Büdcəni icra edən orqanların fəaliyyətinə qiymət vermək.

Vergi nəzarətinin aparılmasının forma və metodları. Kameral və səyyar yoxlamanın mahiyyəti.

Bölmə 6. Bütçə sistemi

Mövzu 6.1 Bütçə anlayışı və bütçə prosesinin təsnifatı - 4 saat

Bütçə haqqında ümumi məlumat. Yerli bütçə prosesinin təsnifatı.

- Bütçə gəlirlərinin təsnifatı
- Bütçə xərclərinin funksional təsnifatı
- Bütçə xərclərinin iqtisadi təsnifatı
- Bütçə xərclərinin inzibati təsnifatı.

Yerli bütçə layihəsinin tərtibi. Yerli bütçənin iqtisadi və sosial inkişafının xarakterik xüsusiyyətləri.

Mövzu 6.2 Yerli bütçə layihəsinin tərtibi - 4 saat

Yerli bütçə xərclərinin planlaşdırılması və proqnozlaşdırılması. Planlaşdırma və proqnozlaşdırmanın mahiyyəti. Bələdiyyə sosial müdafiə xərclərinin planlaşdırılması.

Mövzu 6.3 Yerli bütçənin gəlirləri və xərcləri - 4 saat

Yerli bütçənin xərcləri və onların strukturu. Yerli bütçələrin formalaşdırılmasında vergilərin rolu.

- Yerli vergi və rüsumlar
- Tənzimləyici gəlir və ödənişlərdən ayırmalar
- Qeyri vergi gəlirləri

Bələdiyyə qiymətli kağızları, istiqraz vəsaitləri. Bütçə kəsirinin qarşısının alınması yolları. İstiqraz vəsaitləri və onların mahiyyəti.

Mövzu 6.4 Bələdiyyə qurumlarının sosial-iqtisadi inkişafında yerli bütçələrin rolu - 4 saat

Yerli bütçələrin rolunun xarakterik cəhətləri. Subvensiya maliyyələşməsinin əsasları. Yerli bütçənin maliyyələşməsində dövlət bütçəsinin rolu. Dövlət bütçəsindən ayrılan dotasiya və subvensiyalar. Bələdiyyə bütçəsinin formalaşmasında subvensiyanın yeri və rolu. Bələdiyyə proqramları və subvensiyalar. Subvensiya layihələrinin işlənməsi.

Bölmə 7. Bələdiyyələrin vergi sistemi

Mövzu 7.1 Vergilərin mahiyyəti və funksiyaları - 4 saat

Vergi haqqında ümumi məlumat. Vergilərin təsnifləşdirilməsi, vergi sistemi və vergi siyasəti. Vergilərin təsnifləşdirilməsi xüsusiyyətləri. Vergi sisteminin qurulması prinsipləri. Vergi

əvəzsiz və məcburi ödəmə kimi.Verginin əsas əlamətləri.Yerli vergi və rüsumlar, onların növləri.Yerli vergilərin mahiyyəti

- Fiziki şəxslərin torpaq vergisi
 - Fiziki şəxslərdən əmlak vergisi
 - Mədən vergisi
 - Mənfəət vergisi
- Rüsumun mahiyyəti

Mövzu 7.2 Vergilərin növləri - 4 saat

Dövlət vergiləri və büdcə gəlirlərinin formalaşmasında onların rolu.Vergilərin növləri.

- ƏDV
- Aksizlər
- Hüquqi şəxslərdən gəlir vergisi
- Hüquqi şəxslərin əmlak və torpaq vergisi

Dövlət büdcəsinə rüsum xarakterli ödənişlər.Rüsum xarakterli ödənişlərin növləri.Gömrük rüsumlarının funksiyaları.

Mövzu 7.3 Büdcənin qeyri-vergi gəlirləri - 4 saat

Büdcənin qeyri-vergi gəlirlərinin növləri.Mülkiyyətdən və faizdən gəlirlər.Könüllü köçürmələr və onların mahiyyəti. Büdcədənkənar fondların mahiyyəti. Bələdiyyənin büdcədənkənar fondları. Büdcədənkənar fondlar pul vəsaitlərinin xüsusi forması kimi. Büdcədənkənar fondların tərkibi.İqtisadi və sosial fondlar.

Mövzu 7.4 Bələdiyyənin vergi xidməti orqanları - 4 saat

Vergi xidməti orqanlarının hüquq və vəzifələri. İqtisadiyyatın vergilər vasitəsilə tənzimlənməsi. Vergi qanunvericiliyinin pozulmasına görə məsuliyyət, vergi xidməti orqanlarının məsuliyyəti. İqtisadiyyatın vergilər vasitəsilə tənzimlənməsi.

Bölmə 8 Dövlət və bələdiyyə borcları

Mövzu 8.1 Dövlət və bələdiyyə borclarının iqtisadi məzmunu - 4 saat

Dövlət krediti dövlət borcunun əsas forması kimi. Borclanmanın başlıca səbəbləri. Azərbaycan Respublikasının borc öhdəliklərinin formaları və tərkibi. Daxili və xarici borclar. Borc öhdəliklərinin formaları.

Mövzu 8.2 Dövlət borcuna və öhdəliklərinə xitam verilməsi qaydası - 4 saat

Dövlət borcuna xitam verilməsi qaydası. Dövlət və bələdiyyə borclarının idarı edilməsi, prinsip və metodları. Dövlət borcunun idarə olunması prosesi. Dövlət borcunun idarə olunmasının vəzifələri.

Bölmə 9. Sahibkarlıq fəaliyyəti

Mövzu 9.1 Sahibkarlıq fəaliyyətinin iqtisadi məzmunu - 4 saat

Sahibkarlıq və onun mahiyyəti. Sahibkarlara xas olan əlamətlər. Kiçik sahibkarlıq və onun üstünlükləri.

Mövzu 9.2 Kiçik və orta sahibkarlığın inkişaf proqramı - 4 saat

Kiçik və orta sahibkarlığa dövlətin himayəsi. Sahibkarlığın inkişafında bələdiyyələrin rolu. Sahibkarlıq və bələdiyyələr.

Mövzu 9.3 Sahibkarlıq və özəlləşdirmə - 4 saat

Sahibkarlığın və milli iqtisadiyyatın inkişafında özəlləşdirmənin rolu. Özəlləşdirmənin mahiyyəti. Milli iqtisadiyyatın əsas göstəriciləri. Sahibkarlıq haqqında dövlət proqramı. Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu.

Mövzu 9.4 Sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi - 4 saat

Sahibkarlıq haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Sahibkarlığın inkişafına mane olan müdaxilənin qarşısının alınması haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu. Sahibkarlara verilən subsidiyalar.

Bölmə 10. Dövlət və bələdiyyə təşkilatlarında menecment

Mövzu 10.1 Bələdiyyə menecmenti - 4 saat

Menecmentin mahiyyəti, vəzifələri və funksiyaları. Dövlət menecmentinin strategiyası. Dövlət menecmentinin işlənilib hazırlanması ənənələri.

- Vəziyyətin qiymətləndirilməsi
- Menecerin rolunun müəyyən edilməsi

Mövzu 10.2 Dövlət və bələdiyyə idarəetməsi - 4 saat

İdarəetmə sistemində qərarların qəbul edilməsi. Qərarların qəbulu prosesinin əsas mərhələləri.

- Problemin yaranması
- Problemin formalaşdırılması və təhlili
- Qərarların qəbul edilməsi
- Qərarların icra edilməsi

Bələdiyyə menecmenti. Bələdiyyə fəaliyyətinin planlaşdırılması, kadr hazırlığı sistemi, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə.

ƏDƏBİYYAT

1. "Bələdiyyələrin maliyyəsinin əsasları haqqında " AR-nın qanunu Bakı – 2000;
2. " Yerli (bələdiyyə) vergilər və ödənişlər haqqında " AR-nın qanunu Bakı – 2002;
3. Azərbaycan Respublikasının " Dövlət maliyyəsi haqqında" normativ hüquqi aktlar. Bakı – 2010;
4. N. Novruzov, E. İbrahiov " Bütçə sistemi" Bakı – 2011;
5. Ş.H.Hacıyev " Dövlət və bələdiyyə idarəçiliyi" Bakı – 2010;
6. V. Zeynalov " Yerliözüni idarəetmə orqanlarının maliyyə bazası " Bakı 2014;
7. A.Bayramov " Bələdiyyə maliyyəsi və yerli bütçə prosesini " Bakı 2005;
8. Azərbaycan bələdiyyələri : imkan və perspektivlər;
9. Azərbaycan bələdiyyələri və onların inkişaf məsələləri;
10. Bələdiyyələrdə subvensiya layihələrinin hazırlanması üzrə bələdçi.